

Л. Л. Нежива, ДЗ „Луганський національний університет імені Тараса Шевченка”

МЕТОДИЧНА МОДЕЛЬ ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРНИХ НАПРЯМІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ СИНЕРГЕТИКИ ТА ПЕДАГОГІЧНИХ СТРАТЕГІЙ ЕВРИСТИКИ

Нежива Л. Л.

Методична модель вивчення літературних напрямів крізь призму синергетики та педагогічних стратегій евристики

У статті схарактеризовано теоретичні засади методичної моделі вивчення літературних напрямів українського письменства в старших класах. Автор визначає концептуальну основу, принципи викладання, методологічні положення, екстрапольовані із синергетики та дидактичної еристики. Підґрунтям цієї методичної моделі є ідея організації навчання старшокласників української літератури на естетичних засадах з необхідністю осмисленого засвоєння теоретичного матеріалу, що забезпечуватиме належне емоційне сприйняття різностильових творів українського письменства, формування великостильових орієнтирів у літературі, духовно-ціннісне засвоєння художнього образу світу. Метою цієї системи є: визначення на кожному етапі вивчення літературного напрямку ефективних методів і прийомів; розробка уроків дослідження художнього твору як явища літературного напрямку; планування розвитку мовлення з урахуванням особливостей великих стилів. Реалізація провідної ідеї на всіх рівнях викладання сприятиме успішному формуванню великостильової компетентності.

Ключові слова: літературний напрям, естетичні засади, методична модель, синергетика, великостильова компетентність.

Неживая Л.Л.

Методическая модель изучения литературных направлений сквозь призму синергетики и педагогических стратегий эвристики

В статье дана характеристика теоретических основ методической модели изучения литературных направлений в старших классах. Автор определяет идею, принципы преподавания, методологические положения, экстраполированные из синергетики и дидактической эвристики. Основой модели является идея организации обучения старшеклассников украинской литературе на эстетических началах с необходимостью осмысленного усвоения теоретического материала, что обеспечит эмоциональное восприятие

разностилевых произведений украинской литературы, формирование ориентиров в искусстве слова, духовно-ценностное освоение художественного образа мира. Цель этой системы: определение на каждом этапе изучения литературного направления эффективных методов и приемов; разработка уроков исследования художественного произведения как явления литературного направления. Реализация ведущей идеи на всех уровнях преподавания будет способствовать успешному формированию компетентности в области литературных направлений.

Ключевые слова: литературное направление, эстетические начала, методическая модель, синергетика, компетентность в области литературных направлений.

Література – один з небагатьох видів мистецтва, що вивчаються в шкільному курсі, тому важливо організувати навчання цього предмету на естетичних засадах за законами мистецького розвитку, щоб сформувати потребу діалогічної взаємодії з художнім твором. Стійкі читацькі інтереси, на основі яких активізується читацька діяльність у дорослому житті, більшою мірою формуються в старшій школі. Починаючи з 9 класу, учні мають змогу вивчати літературу в її стильовому різноманітті, що значно розширює діапазон образного сприйняття художнього твору. Провідними орієнтирами в світі мистецтва стають літературні напрями, течії, естетичні категорії яких допомагають «декодувати» (термін В. Марка) літературний текст, осягати його дивовижність і пізнавати таїну, наблизитися до задуму автора, специфіки художнього мислення, а, відтак, засвоїти глибоко закорінений у творі духовний потенціал, збагачуючи особистісний образ світу.

До розв'язання проблем вивчення літературних напрямів зверталися науковці: Ю. Бондаренко (методичний аспект встановлення зв'язків літератури з історією світоглядних процесів), Н. Волошина (методика вивчення літературного періоду з розкриттям творчих методів та провідних напрямів), А. Градовський (компаративний аспект вивчення бароко, сентименталізму, романтизму, символізму), С. Жила (вивчення рис експресіонізму та імпресіонізму засобами кіномистецтва), А. Ситченко (методика стильового аналізу художнього твору), Г. Токмань (визначено блоки систематизації інформації про літературний напрям, етапи його вивчення, окреслено деякі

прийоми ефективного засвоєння теоретико-літературних понять), В. Шуляр (технологічна модель уроку вивчення теорії літератури та літературно-мистецьких явищ). Вагомий досвід напрацьовано в методиці викладання світової літератури, зокрема у працях: В. Гладішева (літературознавчий контекст шкільного вивчення художнього твору), О. Ісаєвої (засвоєння літературних напрямів у розвитку читацької діяльності старшокласників), Л. Мірошніченко (методика формування теоретико-літературних понять), В. Уліщенко (особливості вивчення епічних творів модернізму на уроках зарубіжної літератури) та ін. Однак системного дослідження методики вивчення української літератури на естетичних засадах з урахуванням конститутивних рис літературних напрямів ще не здійснено.

Метою статті є характеристика теоретичних засад методичної моделі вивчення літературних напрямів українського письменства в старших класах, зокрема: визначення системотвірної основи; провідних принципів викладання; методологічних положень, екстрапольованих із синергетики та дидактичної еристики.

Поняття «модель» культивується в багатьох галузях науки і вживається в різних контекстах. Освітня модель, як її розуміє О. Дахін, – це «логічно послідовна система відповідних елементів, у тому числі мети освіти, її змісту, проектування педагогічної технології та технології керування освітнім процесом, навчальних планів і програм» [2, с. 23]. Учений визначив властиві педагогічному моделюванню структуру дій: окреслення предмету, вибір методологічного підґрунтя дослідження; визначення завдань моделювання; конструювання моделі з уточненням залежності між основними її елементами, визначення параметрів об'єкта і критеріїв оцінки змін, вибір методик вимірювання; дослідження валідності моделі у розв'язанні визначених завдань; застосування моделі в педагогічному експерименті; змістовної інтерпретації результатів моделювання [2, с. 26].

У цьому дослідженні спиратимемося також на визначені Г. Токмань теоретичні засади, на яких ґрунтуються методичні моделі: концептуальна

єдність складових; спільна ідея, мета, система духовних цінностей; принципи викладання; завдання літературної освіти та відповідні вимоги до фахової підготовки вчителя; психолого-педагогічні особливості сприймання художньої літератури учнями різних вікових груп, що необхідно реалізувати на всіх рівнях викладання [8, с. 31].

Отже, концептуальною основою методичної моделі вивчення літературних напрямів є ідея організації навчання старшокласників української літератури на естетичних засадах з необхідністю осмисленого засвоєння теоретичного матеріалу, що забезпечуватиме належне емоційне сприйняття різностильових творів українського письменства, формування великостильових орієнтирів у літературі як мистецтві слова, духовно-ціннісне засвоєння художнього образу світу.

Метою цієї системи є: визначення на кожному етапі вивчення літературного напрямку найбільш ефективних методів, прийомів, видів навчальної діяльності; розробка інноваційних типів уроків дослідження художнього твору як явища літературного напрямку; планування розвитку діалогічного й монологічного, усного й писемного мовлення з урахуванням особливостей великих стилів; розпрацювання відповідних позакласних заходів і позакласної роботи. Реалізація провідної ідеї на всіх рівнях викладання сприятиме успішному формуванню великостильової компетентності, збагаченню естетичного й духовного досвіду особистості.

Моделювання методики навчання літературних напрямів здійснювалося крізь призму синергетики та дидактичної евристики. У сучасних педагогічних дослідженнях усе частіше актуалізується зв'язок освіти із синергетикою (теорією про відкриті процеси самоорганізації складних систем), про що свідчать праці В. Верякіної, О. Вознюка, Б. Гершунського, М. Громкової, М. Левківського, В. Лутая, А. Суханова, В. Цикіна, В. Шуляра та ін. На думку М. Громкової, синергетичний підхід у системі освіти передбачає: континуум духовного і матеріального; використання додаткової енергії (синергії); усвідомлення реального й реалізацію усвідомленого [1, с. 41 – 42].

Схарактеризувавши синергетичну модель освіти, В. Цикін відзначив її відкритість, складну інтегрованість, важливість використання різних інформаційних систем, особистісну спрямованість навчання, особливу роль викладача в нових умовах [12, с. 170]. У даній системі найбільш значущим видається те, що ідеї синергетики забезпечують цілісність особистісного сприйняття світу, актуалізуючи його усвідомлення через мистецтво, філософію, народні уявлення, науку тощо. Таким чином, з позицій синергетичного підходу навчання літературних напрямів здійснюватиметься за принципом синергетичної множинності способів освоєння світу. У зв'язку з цим усе частіше на уроках української літератури впроваджується міжмистецька взаємодія, філософська думка, знання з історії, соціології, естетики, що зумовлює введення у літературну освіту метапредметного змісту, встановлення зв'язків з різними науковими й мистецькими галузями, чим забезпечується цілісність освітньої стратегії. Також у вивченні великих стилів потребують актуалізації міжмистецькі взаємовпливи, наприклад: ускладнена, вишукана форма пластичних мистецтв бароко та фігурної поезії, плернерність живопису, образотворча імпресія та літературна імпресія, експресія в живопису та літературі; музикальність символістської поезії тощо. При цьому важливо пам'ятати, що на уроці літератури головна увага приділяється мистецтву слова, а метапредметність забезпечує успішне засвоєння ключових категорій з можливістю освоєння суміжних понять в інших галузях, що сприяє формуванню в особистості цілісного образу світу. Таким чином, метапредметність у вивченні літератури виправдана в такому об'ємі й за таких умов, коли це необхідно для розв'язання провідних завдань літературної освіти. Реалізація принципу синергетичної множинності способів освоєння образу світу передбачає:

- актуалізацію діалогу художнього твору і світового мистецтва, впровадження в шкільну практику міжвидових аналогій, встановлення смислової єдності мистецьких явищ;

- пізнання світоглядного підґрунтя художньої творчості, освоєння художнього образу світу з різних джерел;
- інтермедіальність, взаємодію відео, аудіо, текстуальних та ін. засобів передачі літературної і наукової інформації.

Синергетичний підхід має великі евристичні можливості в організації дослідження специфіки літературних напрямів. Евристичне навчання, за концепцією А. Хуторського, передбачає творчу самореалізацію, здатність до мотивування, усвідомлення результатів навчання. З позицій дидактичної евристики організація пізнавальної діяльності в межах методичної моделі будуватиметься на засадах:

- чутливості в сприйнятті різностильових художніх явищ, усвідомлення їх незнання й перетворення в стійкі орієнтири у мистецтві;
- розвитку творчих здібностей критично оцінювати, аналізувати художній твір, логічно узагальнювати на його прикладі теоретико-літературну інформацію;
- усвідомлення складних абстрактних категорій та конкретизації їх у літературних творах, відшукування аналогій способів художнього відтворення в різних мистецтвах;
- активізації процесів критичного мислення, вмінь аналізувати і синтезувати теоретико-літературний матеріал;
- сприянні виявлення ініціативності, винахідливості в самостійному формулюванні теоретико-літературних понять;
- розвитку творчої активності старшокласників, що визначається цілеспрямованістю, здатностями генерувати ідеї, бажанням відкривати нове в процесі дослідницької діяльності, реалізації учнівських проектів, створенні власного літературного та літературознавчого продукту, пов'язаного з великими стилями.

Розвиваючи когнітивні та креативні якості старшокласників за стратегією евристики [11, с. 133], пропонуємо впроваджувати в шкільну практику відповідні літературознавчі завдання (табл. 1).

**Літературознавчі завдання для розвитку когнітивних та креативних
якостей старшокласників за стратегією евристики**

Якості особистості (за А. Хуторським)	Літературознавчі завдання
<p>Когнітивні якості: уміння відчувати світ; ставити питання; формулювати проблеми; відшукувати причини явищ; окреслювати своє розуміння питання; здібність втілювати знання в духовні форми.</p>	<p>Завдання когнітивного типу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • дослідження стильового явища; • структурування рис літературного напрямку; • визначення спільного і відмінного в естетиці стилів (за теорією культурно-стильових хвиль Д. Чижевського); • переклад з мови одного з мистецтв на мову літератури (наприклад, техніка живопису в реалістичному та імпресіоністичному літературних пейзажах тощо).
<p>Креативні якості: натхненність; гнучкість мислення; відчуття протиріч; прогностичність; наявність власної думки; здатність до продукування ідей.</p>	<p>Завдання креативного типу:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювання визначення поняття; • створення образів за законами літературних напрямів; • творче писання в межах великого стилю (вір-імпресія, вір-експресія); • реалізація проекту (підготовка презентації, публікації, буклету або іншого літ. продукту); • укладання кросвордів, словника за літературним напрямом тощо.

Моделюючи методичний комплекс, спрямований на осягнення і розуміння старшокласниками різностильових художніх текстів, керуватимемося специфічними предметними принципами: естетизму, єдності емоційного і логічного сприйняття художнього твору, творочентричності в шкільному літературознавстві. Окреслимо можливості їх реалізації в методиці вивчення літературних напрямів.

Принцип естетизму, за визначенням Г. Токмань, зумовлений сутністю й природою художньої літератури, що є явищем мистецтва і розвивається за загальними естетичними законами художнього освоєння дійсності [8, с. 35].

Згідно з концепцією літературної освіти, сучасному учневі необхідно навчитися глибоко відчувати прекрасне, що закладено в художньому слові, тому розвиткові культури спілкування з творами мистецтва значною мірою сприятиме вивчення літературних напрямів, розуміння їх провідних естетичних засад. Глибина сприйняття художнього твору залежить від розвитку естетичного чуття, пов'язаного з переживаннями краси, що неоднаково виявляються в літературних напрямках і зумовлені уявленнями про світ і людину. Різні співвідношення між естетичними категоріями визначають специфіку великого стилю. У барокових творах відображено божественну красу світу і людини; у класицистичних – красу розкрито через розум і досконалість форми; ідеалом романтиків стала вільна, духовно багата особистість, її краса в почуттях, шляхетності намірів і вчинків; культ імпресіоністів – краса довілля як джерела життєвої енергії людини; символісти бачили красу як Істину, породжену буттям; футуристи захоплювалися технічною красою тощо. Проте, ідеал краси не завжди явлений такими естетичними категоріями, як досконалість, гармонія, міра, величне й піднесене. Символісти «видобувають» його із світу зла, протиставляючи духовний світ, натуралісти – з низького, бруталного факту, викриваючи потворність біологічних інстинктів. Розмірковуючи про естетичні основи художнього твору, І. Франко наголошував: «Раз назавсідги ми мусимо сказати собі: для поета, для артиста нема нічого гарного ані бридкого, прикрого ані приємного, доброго ані злого, характеристичного ані безхарактерного. Все доступно для його творчості, все має право доступу до штуки. Не в тім, які речі, явища, ідеї бере поет чи артист як матеріал для свого твору, а в тім, як він використає і представить їх, яке враження він викличе при їх помочі в нашій душі, в тім однім лежить секрет артистичної краси» [10, с. 178].

Відтак, спрямовуючи читацьку діяльність старшокласників до розкриття секретів «артистичної краси», реалізуємо принцип естетизму, що забезпечуватиме сприйняття мистецьких творів за їх природними властивостями, в таких напрямках:

- засвоєння великостильових естетичних категорій, ідеалів, цінностей, в яких акумульовано духовний потенціал, що стимулює художню творчість групи митців;

- розвиток естетичного чуття, тобто здатності учнів переживати прекрасне, відчувати гармонію, прагнути досконалості, ідеалу, розуміти красу в мистецтві й втілювати її в житті та творчості;

- засвоєння системи духовних цінностей, виражених естетичними категоріями;

- формування естетичних смаків, а саме умінь оцінювати літературні твори крізь призму естетичних критеріїв різностильових художніх парадигм за законами саморозвитку мистецтва з урахуванням традицій і новаторства;

- набуття естетичного досвіду сприйняття різностильових художніх творів літератури та інших видів мистецтва;

- стимулювання естетичних потреб, необхідності встановлення діалогової взаємодії з прекрасним у різноманітті його виявів.

Одним з провідних в створюваній методиці став принцип єдності емоційного і логічного сприйняття художнього твору. Учені-методисти відзначають, що естетичне ставлення до прочитаного починає формуватися під час первинного сприйняття художнього твору й великою мірою залежить від сили емоційного резонансу. Є. Пасічник переконано довів, що емоційність сприйняття художнього твору є основою вироблення в учнів власної думки про зображене письменником, проникнення в його творчу лабораторію. Крім того, на думку вченого, без чуттєвого сприймання не можливо реалізувати виховну спрямованість аналізу твору [7, с. 243]. Однак емоційність є, хоч і необхідною, але не єдиною умовою повноцінного сприйняття художнього твору. Емоційні реакції старшокласників поглиблюватимуться адекватністю аналітичної діяльності при умілому оперуванні великостильовими критеріями оцінки мистецьких явищ. Для цього необхідно забезпечити достатній рівень теоретико-літературних знань, а також створити умови для їх успішного застосування в процесі читацької діяльності, що забезпечить логічність та

інтелектуалізацію сприйняття художнього твору. Деталізуємо умови реалізації принципу єдності емоційного і логічного сприйняття художнього твору в контексті створюваної методики:

- налаштування на відповідний рівень емоційно-художньої рефлексії у процесі читання й аналізу різностильових творів українського письменства;
- досягнення інтелектуалізації емоційного сприйняття старшокласниками художніх творів в результаті засвоєння учнями теоретико-літературних знань про мистецькі напрями.

Переобтяження уроку літератури теорією може віддалити учнів від художнього твору і особистості автора, що зумовлює необхідність урахування принципу твороцентричності в шкільному літературознавстві. Це означає, що узагальнення теоретичного характеру слід здійснювати, насамперед, на основі дослідження художніх текстів. Організуючи діалог старшокласника з художнім твором на естетичних засадах літературних напрямів, визнаємо:

- художній твір є основною формою художнього відтворення естетичного переживання світу, тому вибудовуємо теоретичні узагальнення на основі його дослідження;
- художній твір, написаний талановитим письменником, виходить за межі будь-якої конвенціональності, тому не підпорядковуємо його стереотипам, а застосовуємо теоретико-літературні знання для того, щоб глибоко проникнути в суть літературного твору, відчувати його оригінальність.

Дотримуючись загальної структури методичної моделі, окресленої В. Уліщенко [9, с. 93], схарактеризуємо кожну з її складових відповідно до пропонованої методики вивчення літературних напрямів. Змістово-процесуальна складова визначає: систему теоретико-літературних знань, необхідних для належного сприйняття різностильових художніх творів та етапи їх засвоєння; методично-технологічна – методи та прийоми на кожному з етапів вивчення літературного напрямку на всіх рівнях викладання літератури; моніторингова – діагностику рівня сформованості великостильової компетентності.

Рецептивний (початковий) етап полягає в інтуїтивному розпізнаванні у художньому творі стильових рис, що закладають нові засади художнього відтворення дійсності й відрізняють його від попередньої літературної традиції. На цьому етапі визначаються особливості сприйняття літературного твору, зумовлені естетикою літературного напрямку. Старшокласники усвідомлюють спосіб пізнання світу письменником, його естетичну концепцію. З'ясовуючи особливості світоглядного підґрунтя творчості митців, учні звертаються до літературних маніфестів, учитель цитує літературно-критичні статті, листи-звернення письменників, які яскраво ілюструють зміни художнього мислення. Риси літературного напрямку визначаються в художніх текстах. За необхідності, якщо напрям розпочав розвиток в архітектурі, скульптурі, живопису, музиці, встановлюється зв'язок з цими мистецтвами й ілюструється їх вплив на літературу.

Теоретико-літературний (базовий) етап передбачає систематизацію рис літературного напрямку, визначення стильової домінанти, естетичної категорії, що впливає на формальні й змістові чинники художніх творів, що розглядалися як приклад одного із стилів. Ураховуючи визначені естетичні категорії, притаманні літературному напрямку, старшокласники формулюють поняття, порівнюють їх з поданими в підручнику й занотовують у свої літературознавчі словники. На цьому етапі важливо актуалізувати теоретико-літературні знання, набуті на уроках світової літератури. Визначаються представники літературного напрямку.

Практично-аналізаційний (повний) етап характеризується можливістю застосування теоретико-літературних знань про літературний напрям під час аналізу тем, жанрів, мотивів, образів, мови художніх творів, порівняння їх з творами різних мистецтв на великостильовому рівні. Учням пропонується виконувати різноманітні літературознавчі завдання, проводити стильові дослідження художнього твору, готувати повідомлення, брати участь у дискусіях, обговореннях тощо. На цьому етапі доречно впроваджувати компаративне вивчення стилю українських і зарубіжних письменників.

Важливо сприяти вдосконаленню навичок художньо-стильового аналізу літературного твору, закріпленню й розширенню великостильових орієнтирів у світі мистецтва слова.

Етап **творчого застосування** (творчий) передбачає створення учнями власного літературного або літературознавчого продукту. На цьому етапі старшокласники пишуть твори за законами великих стилів (твір-роздум, твір-факт, твір-імпресія, твір-експресія тощо), створюють символи, літературні пейзажі. Учням пропонується реалізувати творчі проекти, виявити свою креативність у підготовці сенканів, емблем, мультимедійних презентацій, літературних газет, рекламних буклетів, пов'язаних з вивченням літературних напрямів.

Відповідно до етапів вивчення літературного напрямку розроблено методи та прийоми навчання, які представлені в табл. 2.

Таблиця 2

**Методи та прийоми навчання на різних етапах
вивчення літературного напрямку**

Етапи	Методи (за М. Кудряшовим)	Прийоми
Рецептивний (початковий)	Творчого читання, репродуктивний, евристичний	<ul style="list-style-type: none"> • Цитування літературних маніфестів; • текстуальні асоціації (за Г. Токмань); • міжмистецькі асоціації тощо.
Теоретико-літературний (базовий)	Репродуктивний, евристичний	<ul style="list-style-type: none"> • Тлумачення і унаочнення назви напрямку (за Г. Токмань); • формулювання поняття тощо.
Практично-аналізаційний (повний)	Творчого читання, евристичний, дослідницький	<ul style="list-style-type: none"> • компаративний аналіз творів, що репрезентують один напрям; • порівняння образів у різних стилях; • визначення стильової домінанти у худ. тексті та творчості письменника тощо.
Творчого застосування (творчий)	Евристичний, дослідницький	<ul style="list-style-type: none"> • Визначення елементів напрямів у худ. тексті, творчості письменника;

		<ul style="list-style-type: none"> • створення сенкану за ознаками напрямку; • створення емблеми напрямку; • створення літературного або літературознавчого продукту за естетичними законами напрямку тощо.
--	--	--

Таким чином, методичну модель вивчення літературних напрямів розуміємо як послідовну, динамічну, відкриту систему, створену на основі принципів синергетичної множинності способів освоєння світу, естетизму, єдності емоційного і логічного сприйняття, з урахуванням міжпредметних і міжмистецьких зв'язків; як комплекс змістового, технологічного (проекування методів, прийомів, типів уроків, самостійної роботи, розвитку усного й писемного мовлення, позакласної роботи тощо), моніторингового компонентів, концептуально об'єднаних ідеєю організації навчання старшокласників української літератури на естетичних засадах, що забезпечуватиме формування великостильової компетентності й засвоєння системи духовних цінностей, відтворених у художньому образі світу. Оскільки літературні напрями різні за своєю художньою природою, є необхідність створення моделей вивчення бароко, класицизму, романтизму, реалізму, імпресіонізму, експресіонізму, символізму, футуризму тощо.

Література

1. **Громкова М. Т.** Мировоззренческая функция современного образования / М. Т. Громкова // *Magister*. – 2000. – № 6. – С. 38 – 50.
2. **Дахин А. Н.** Педагогическое моделирование: сущность, эффективность и... неопределенность / А. Н. Дахин // *Педагогика*. – 2003. – № 4. – С. 21 – 26.
3. **Дахин А. Н.** Педагогическое моделирование и компетентность участников образования / А. Н. Дахин // *Школьные технологии*. – 2007. – № 6. – С. 64 – 72.

4. **Кудряшев Н. И.** Взаимосвязь методов обучения на уроках литературы / Н. И. Кудряшев. – М. : Просвещение, 1981. – 190 с.
5. **Лодатко Є. О.** Моделювання в педагогіці: точки відліку. – [Електронний ресурс] / Є. О. Лодатко. – Режим доступу: http://intellect_invest.org.ua/pedagog_editions_e_magazine_pedagogical_science_vypuski_n1_2010_st_2/
6. **Марко В. П.** Аналіз художнього твору : навч. посібн. / В. П. Марко. – К. : Академвидав, 2013. – 280 с.
7. **Пасічник Є. А.** Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: навч. посібн. / Є. А. Пасічник. – К. : Ленвіт, 2000. – 384 с.
8. **Токмань Г. Л.** Методика навчання української літератури в середній школі : підручник / Г. Л. Токмань. – К. : ВЦ «Академія», 2012. – 312 с.
9. **Уліщенко В. В.** Теорія і практика інтерсуб'єктного навчання української літератури в школі: монографія / В. В. Уліщенко. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. – 398 с.
10. **Франко І. Я.** Із секретів поетичної творчості / І. Я. Франко. – К. : Рад. письменник, 1969. – 192 с.
11. **Хуторской А. В.** Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А. В. Хуторской. – М. : Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.
12. **Цикін В. О.** Синергетика і освіта / В. О. Цикін // Синергетичне світобачення: наукові і педагогічні аспекти / За ред. Н. В. Кочубей. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. – С. 162 – 177.

Nezhyva L. L.

The Methodological Model of Studying Literary Directions through the Prism of the Synergetics and Didactic Heuristics

In the article the theoretic principles of the methodological model of studying literary directions of the Ukrainian literature in senior forms are characterized. The author determines a conceptual basis, principles of studying, methodological statements, which are extrapolated from the synergetics and didactic heuristics. The substratum of this methodological model is the idea of the Ukrainian literature studying by senior students on the esthetic principles and the necessity of an

intelligent understanding of a theoretic material. This will provide emotional comprehension of creative works of different literary styles, reference point's formation in literature, a valuable understanding of an artistic image of the world.

The aim of this system is the determination of the most effective methods and ways of the literary direction studying at every stage; the working out of innovative lessons types of an artistic work research as a literary direction phenomenon; the development of the oral and writing speech planning taking into account the peculiarities of literary styles; the development of appropriate out of class activities and an out of class work. Realization of the leading idea at all the levels of studying will provide a successful competence formation in the sphere of literary directions, enrichment of an esthetic and spiritual experience of a personality.

Key words: literary direction, esthetic principles, methodological model, synergetics, competence in the sphere of literary directions.

Відомості про автора:

Нежива Людмила Львівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української літератури і методики її викладання ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

Стаття надійшла до редакції 11.02.2013 р.

Прийнято до друку 25.02.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Токмань Г. Л.